

Kritik mot en kurator vid en skola i Lilla Edets kommun för bristfällig handläggning av ett elevärende

---

Beslutet i korthet: En skolkurator kallade en tolvårig elev till ett samtal med anledning av att en annan elev anklagat honom för kränkande behandling av sexuell karaktär. Vid samtalet närvarade även den anklagande eleven och en praktiserande student. Kuratorn hade före samtalet inte informerat eleven om vad det skulle handla om eller vilka som skulle vara närvarande. Kuratorn hade inte heller informerat elevens vårdnadshavare.

ChefsJO kritiserar handläggningen. Han konstaterar att det i och för sig är möjligt att en tolvåring kan ha uppnått sådan mognad att han eller hon själv kan fatta beslut om att samtala med en skolkurator om de frågor som ärendet rör. Eftersom eleven inte själv tagit initiativ till samtalet borde kuratorn emellertid ha informerat eleven om vad samtalet skulle handla om och vilka som skulle vara närvarande samt ha gett eleven tid att fundera över om han ville delta i samtalet. Detta anser chefsJO särskilt mot bakgrund av vad saken gällde, att kuratorn var av uppfattningen att det kanske rörde sig om en gärning av brottslig karaktär, att en orosanmälan skulle göras och att situationen inte på något sätt var akut. Av samma skäl borde kuratorn även ha informerat vårdnadshavarna och inhämtat deras synpunkter innan hon höll samtalet med eleven. ChefsJO är också kritisk till att kuratorn informerade eleven om att hon tänkte göra en orosanmälan utan att dessförinnan ha informerat vårdnadshavarna om detta.

Anmälan

I en anmälan framförde AA klagomål mot kuratorn BB vid en skola i Lilla Edets kommun med anledning av hennes agerande vid handläggningen av ett elevärende. Av anmälan med bilagor framgick i huvudsak följande:

Kuratorn kallade en tolvårig elev (CC) till samtal. CC informerades inte i förväg om vad samtalet skulle handla om, men det rörde sig om en händelse cirka ett halvår tidigare när CC utanför skoltid skulle ha utsatt en annan elev på skolan för kränkande behandling av sexuell karaktär. Vid samtalet var även en praktiserande student närvarande liksom den elev som anklagat CC för den kränkande behandlingen. CC blev vid samtalet utfrågad om händelsen och fick be om ursäkt till den andra eleven. Kuratorn informerade CC om att hon avsåg

att göra en orosanmälan till socialnämnden eftersom hon ansåg att det CC gjort var brottsligt. Först efteråt samma dag kontaktade hon CC:s vårdnadshavare och informerade dem om samtalet. I ett e-postmeddelande till dem skrev kuratorn bl.a. att hon skulle göra en orosanmälan eftersom det som hänt var ett brott.

Utredning

JO uppmanade Bildningsnämnden i Lilla Edets kommun att lämna upplysningar om handläggningen och yttra sig över AA:s klagomål.

Nämnden lämnade i huvudsak följande remissvar (bilagor här utelämnade):

Yttrande

BB, tidigare skolkurator vid skolan har sammanfattningsvis anfört följande.

Under våren 2021 hade mentor kontaktat BB utifrån att det hade förekommit en del sexistiska kränkningar på sociala medier, och även andra incidenter mellan elever. Mentor och BB kom överens om att arbeta förebyggande genom att dela in eleverna i mindre grupper och arbeta med samtycke och konsekvenser av sexuella kränkningar och ryktesspridning på nätet. Vid ett tillfälle dröjde sig en elev kvar och ville berätta vad som hade hänt henne. BB bedömde att det framkom information som var av mer allvarlig karaktär. Det hade inte inträffat nyligen men den som uppgavs ha kränkt flickan gick i samma klass och det var påfrestande då de undvek varandra och det hade även skett ryktesspridning på nätet. Flickan berättade att föräldrarna hade pratat om händelsen men hon kände inte att det var utagerat och önskade att hon och eleven som kränkt henne skulle samtala igen på skolan helst samma dag. BB erbjöd sig hämta den andra eleven som var CC. Han fick frågan om han ville följa med för att samtala med BB. Hon kunde inte närmre berätta för honom vad samtalet skulle handla om när hon ställde frågan på grund av sekretess gentemot andra elever som befann sig i närheten.

CC valde att följa med för att samtala med BB. I samtalsrummet befann sig även hennes VFU-student. Denne deltog dock inte i samtalet utan observerade endast BB:s sätt att samtala. Själva samtalet handlade inte om en utfrågning av det som hade hänt utan det som de tidigare talat om i grupp, det vill säga vikten av att ta ansvar och lyssna på den andres upplevelser och känslor. De talade också om hur de skulle göra framåt samt hur CC tänkte runt att klasskamraten ännu var ledsen över det som hänt.

BB invänder mot att det skulle varit någon form av utpressningssamtal. Hon hade gjort en orosanmälan över agerandet oavsett om hon hade hållit samtalet eller inte. CC fick frågan om han ville be flickan om ursäkt och det ville han. BB upplevde att CC var stolt över sitt agerande när han lämnade hennes samtalsrum.

BB påtalar att hon har en utredande funktion som skolpersonal gällande kränkningar av och mot elever som påverkar skolsituationen, vilket det gjorde i detta fall. Det innebär en skyldighet att förebygga och ingripa mot kränkande behandling. Gällande om det var akut är det en bedömningsfråga. För den utsatta eleven var det mer akut då känslor uppkom som kunde eskalera och resultera i exempelvis ryktesspridning. Vårdnadshavare fick information om samtalet samt om att orosanmälan skulle göras via mejl samma dag för att kunna bemöta CC:s eventuella reaktioner och stötta honom i det. Det fanns inte någon plan om att fortsätta samtala med honom. BB gjorde bedömningen, utifrån sin personliga kännedom om CC, att han hade uppnått en mognadsålder som översteg tolvårsålder och att han därför själv kunde avgöra om han önskade samtala med henne eller inte. Utifrån hans rätt till information bedömde BB att han hade rätt att veta att hon skulle göra en orosanmälan till socialtjänsten samt vad en sådan anmälan innebär.

Bedömning

Det finns inte någon anledning att ifrågasätta BB:s bedömning gällande CC:s mognadsålder och inte heller att hon har handlat utifrån det sätt som hon i situationen bedömde som bäst utifrån de inblandande elevernas bästa.

Det är, så som anmälaren påpekar, inte kurator på skola som ska utreda om brott har begåtts eller inte. BB menar dock att hon inte har haft någon sådan utredande inriktning på samtalet. Hon är osäker på om hon uttryckt att CC begått ett brott eller om hon nämnde att det han hade gjort kunde innebära en brottslig handling. Det är dock inte kurators uppgift att bedöma huruvida det som hade inträffat är en brottslig handling eller inte.

Även om CC bedömdes ha uppnått en sådan mognadsålder att han själv kunde välja om han ville samtala med kurator behöver hänsyn tas till att han inte visste vad samtalet skulle handla om när han accepterade att följa med BB till hennes samtalsrum. Med beaktande av att samtalet skulle handla om en händelse som inträffat utanför skoltid cirka ett halvt år tidigare samt med beaktande av samtalets allvarlighetsgrad bedömer Bildningsnämnden att CC:s vårdnadshavare borde ha informerats samt givit sitt samtycke innan samtalet.

Regeln om orosanmälan stadgas i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen. Anställda på skolor är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.

Det föreligger inte någon anledning att ifrågasätta BB:s bedömning om att orosanmälan skulle göras utifrån det hon hade fått kännedom om. Det bedöms dock som olämpligt att CC informerades om det i samband med samtalet.

AA fick tillfälle att kommentera remissvaret.

Rättslig reglering m.m.

Ansvar för och beslutanderätt i frågor som rör ett barn

Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran blir tillgodosedda. Vårdnadshavaren svarar även för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. I syfte att hindra att barnet orsakar skada för någon annan ska vårdnadshavaren vidare svara för att barnet står under uppsikt eller att andra lämpliga åtgärder vidtas (6 kap. 1 och 2 §§ föräldrabalken, FB).

En vårdnadshavare har både rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. I takt med barnets stigande ålder och utveckling ska allt större hänsyn tas till barnets egna synpunkter och önskemål (6 kap. 11 § FB). När barnet når tillräcklig ålder och mognad har han eller hon rätt att själv bestämma om t.ex. samtal med skolvårdspersonal. Det går inte att ange någon bestämd ålder för när ett barn själv kan bestämma i frågor som rör hans eller hennes personliga angelägenheter. Bedömningen av barnets mognad måste göras i varje enskilt fall (jfr prop. 1994/95:224 s. 35 och 54 samt JO 2006/07 s. 212).

Sekretess till skydd för uppgifter om enskildas personliga förhållanden inom elevhälsan

I grundskolan gäller sekretess för uppgift om enskildas personliga förhållanden i sådan elevhälsa som avser en psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk insats, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men (23 kap. 2 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], OSL). Sekretess till skydd för en underårig gäller även i förhållande till hans eller hennes vårdnadshavare. Sekretessen gäller dock inte i förhållande till vårdnadshavaren i den utsträckning denne enligt 6 kap. 11 § FB har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör den underåriges personliga angelägenheter, om det inte kan antas att den underårige lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren (12 kap. 3 § OSL).

Förutsättningar för personal inom elevhälsan att samtala med eleverna

JO har tidigare gjort uttalanden i fall där personal i elevhälsan hållit samtal med elever utan att dessförinnan inhämta samtycke från vårdnadshavare. I ett beslut riktade JO kritik mot en skolsköterska som på eget initiativ höll flera samtal med en elev om dennes hemförhållanden. Eleven var nio och tio år gammal när samtalen ägde rum. JO uttalade att utgångspunkten, med hänsyn till elevens låga ålder, var att samtalen kunnat hållas bara om vårdnadshavarna gett sitt samtycke. Då vårdnadshavarna inte hade tillfrågats om sin inställning i saken fanns det inte förutsättningar för skolsköterskan att hålla samtalen. Eftersom information som kom fram i samtalen inte omfattades av sekretess enligt 12 kap. 3 § OSL skulle skolsköterskan ha informerat vårdnadshavaren om vad som framkommit vid samtalen (se JO 2014/15 s. 584).

Ett annat beslut gällde en kurator som hållit samtal med en elvaårig elev om elevens hemförhållanden. JO ansåg att utgångspunkten då måste vara att en kurator först ska inhämta vårdnadshavarnas samtycke. Eleven hade vid det första samtalstillfället självmant sökt upp kuratorn. Eftersom kuratorn vid det tillfället inte visste vad eleven skulle prata om hade JO inte någon synpunkt på att man inte hade inhämtat vårdnadshavarnas samtycke vid det tillfället. Ett samtycke hade dock krävts inför fortsatta samtal. Kuratorn hade inte fört några fler samtal med eleven men borde enligt JO ha informerat vårdnadshavaren om det första samtalet (se JO:s beslut den 8 november 2018, dnr 3937-2017).

I ett annat fall hade en elev i 13–14-årsåldern själv tagit initiativ till samtal med skolkuratorn. JO uttalade att ett barn i den åldern i många fall har uppnått en sådan mognad att barnet själv kan bestämma om han eller hon vill tala med en kurator eller någon annan ur personalen på skolan. JO hade därför ingen invändning mot att kuratorn hade ett inledande samtal med eleven utan att vårdnadshavarens samtycke hämtats in. Eftersom det inte framgick av ärendet vad samtalet handlat om konstaterade JO att det saknades underlag för att kunna ta ställning till om fortsatta samtal krävde vårdnadshavarens samtycke eller om

skolhälsovården borde ha informerat om vad som kommit fram i samtalen (se JO:s beslut den 23 november 2018, dnr 3154-2016).

Bedömning

När en elev har uppnått den ålder och mognad som krävs för att själv kunna bestämma om han eller hon vill tala med en kurator eller någon annan ur personalen på en skola, är elevens medgivande både en nödvändig och en tillräcklig förutsättning för att hålla samtalet. Vårdnadshavarens samtycke behöver då inte hämtas in. Bedömningen måste göras utifrån vad saken gäller, elevens ålder och personliga mognad samt bestämmelserna om sekretess (jfr prop. 2009/10:192 s. 16, 32 och 33 samt JO 2006/07 s. 212).

Det är enligt min mening i och för sig möjligt att en tolvåring kan ha uppnått sådan mognad att han eller hon själv kan fatta beslut om att samtala med en skolkurator om de frågor som det här ärendet rör. BB har uppgett att hon gjorde den bedömningen i det här fallet. Det är då viktigt att notera att eleven inte själv tog initiativ till samtalet. Enligt vad som framgår av utredningen fick han inte heller i förväg reda på vad samtalet skulle handla om. Väl på plats var, förutom BB, en praktiserande student och den person som framfört anklagelser mot eleven närvarande. Med beaktande av elevens ålder och den auktoritet som skolpersonal generellt har i förhållande till eleverna kan man under de givna omständigheterna ifrågasätta frivilligheten från elevens sida.

Av anmälan framgår att eleven inte mådde bra efter samtalet. Jag menar att BB före samtalet borde ha informerat eleven ordentligt om vad detta skulle handla om och vilka som skulle vara närvarande samt därefter ha gett honom tid att fundera över om han ville delta. Detta anser jag särskilt mot bakgrund av vad saken gällde, att BB var av uppfattningen att det kanske rörde sig om en gärning av brottslig karaktär, att en orosanmälan skulle göras och att situationen inte på något sätt var akut.

Av samma skäl borde BB ha kontaktat vårdnadshavarna innan hon kallade till samtalet så att de kunde samråda med eleven i frågan. I de fall en minderårig misstänks ha begått en brottslig gärning har vårdnadshavare både rätt och skyldighet att agera på olika sätt och att tillvarata barnets intressen. Detta gäller oavsett barnets ålder. Skolan måste då informera vårdnadshavarna om de åtgärder som man avser vidta och inhämta deras synpunkter. Sekretess gentemot vårdnadshavarna enligt 12 kap. 3 § OSL kan då gälla endast i undantagsfall.

Bestämmelser om s.k. orosanmälan finns i 14 kap. socialtjänstlagen (2001:453). Av 1 § följer att skolpersonal under vissa förutsättningar är skyldiga att anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom eller misstankar om att ett barn far illa. Det är sedan socialnämndens uppgift att utreda vilken grund som kan finnas för uppgiften och utreda om det finns behov av åtgärder (se prop. 1989/90:28 s. 131 f.).

BB har uppgett att samtalet som hölls inte handlade om att närmare utreda vad som hänt utan hade ett annat syfte. Jag vill ändå poängtera att i de fall skolpersonal bestämt sig för att göra en orosanmälan och innan socialnämnden fattat något beslut i ärendet kan det många gånger vara mindre lämpligt att skolan tar initiativ till samtal med de berörda.

Det finns ingen skyldighet för skolpersonalen att informera eleven eller hans eller hennes vårdnadshavare om att man avser att göra en orosanmälan. JO har tidigare uttalat att det t.o.m. kan vara direkt olämpligt att ge sådan information (se JO:s beslut den 8 november 2018, dnr 3937-2017). Jag konstaterar att informationen i det här ärendet åtminstone inte borde ha getts till eleven utan att vårdnadshavarna först blivit informerade. Det kan te sig skrämmande och vara svårt för en elev att ta in sådan information i vårdnadshavarnas frånvaro.

Jag vill slutligen framhålla att det är viktigt att ett känsligt ärende som detta hanteras på ett sådant sätt att det inte uppstår en situation där eleven känner sig mer utsatt än nödvändigt och vårdnadshavarna fråntas möjligheten att stötta honom eller henne. Jag är mycket kritisk till handläggningen i detta fall.

Det som i övrigt har förekommit i ärendet ger inte anledning till något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.